

Nemzetegyesítés a sportvilágban

Kárpát-medencei összefogással emlékeztetnek Trianon máig tartó tragédiájára

DÉVAI N. CSABA
csaba.devai@fmh.hu

FEJÉR MEGYE A 100 éve aláírt trianoni békediktátum az ország sportéletében is komoly változásokat okozott, mind társadalmi, gazdasági és etnikai viszonylatban.

Nagyvárad, Kassa, Eszék, Csíkszereda, Kassa, Kolozsvár. Néhány település azok közül, amelyek 1920. június 4-ével idegen állam fenntartása alá kerültek, és amelyek komoly sportsikereket értek el az elmúlt 100 esztendőben. Miként változott a magyar sport helyzete a békediktátum aláírása után? Hogyan sikerült megküzdeni az országcsönkítással? Ezekre a kérdésekre kerestük a választ, és hogy a kor sajátosságait közelebbről megérthessük, Szegedi Péter szociológus-sporttörténész kérdeztük, akinek fő szakterülete a magyar labdarúgás 1945 előtti társadalomtörténete.

Milyen mértékű és irányú sportvándorlás indult meg az elcsatolt részek felől a csonka országba? Főként Budapest volt a cél, vagy kialakultak máshol is „gócpon-tok” határon túli sportolók számára?

– Erre a kérdésre nem lehet egyértelmű választ adni. Egyrészt a trianoni szerződés idején a sportolók zöme a fővárosban élt, az elcsatolt területeken sokkal kevésbé volt fejlett a sportélet. Ezt akkor látjuk igazán, ha a húsz évvel később történetekre figyelünk: a második bécsi döntést követően sok dél-erdélyi, tehát Romániában maradt labdarúgó igazolt át magyarországi területre. Nem feledhetjük, hogy egyébként is volt ekkoriban mozgás az új határ két oldala között, de mégis, 1920-hoz képest 1940-ben már volt egy zömében labdarúgókból álló réteg, amely perspektívát látott abban, hogy vállalja a költözést, országváltást. Ez nem jelenti azt, hogy 1918 után egyáltalán nem érkeztek sportolók Magyarországra, de ők elsősorban nem „sportmenekültek” voltak, hanem például állami alkalmazottak, akik elveszítették megélhetésüket, esetleg az impériumváltás miatti félelmükben hagyták el szülőföldjüket, vagy pusztán nem akartak Magyarországon kívül élni.

1956-hoz hasonlóan Trianon után is alakult ki népvándorlás sportolók részéről Nyugat-Európa irányába?

– Igen, bár a történelmi helyzet jelentősen különbözött, és 1956-hoz képest

Régi idők focija és egy hálót rezgető gól – az 1920-as évekre jellemző állapotok

FOTÓ: FORTEPAN/SCHMAL ALEXANDRA

többféle vándorlási stratégiát is azonosíthatunk. Egyrészt nem Trianon volt a döntő ok, hanem a háborút követő, évekig tartó zavaros politikai helyzet. Másrészt ebben az időben csak (főként budapesti) futballisták vándoroltak, a sportolók között csupán nekik volt anyagi javakra konvertálható speciális tőkájük, azaz mások által megfizetett játéktudásuk. A taszítóerőt tehát alapvetően nem csak az országcsönkítés jelentette: szöktek a Tanácsköztársaság idején kompromittálódott vöröskatonák, atrocitásoktól tartó zsidó labdarúgók vagy egyszerűen olyanok, akiket taszított a háborús éveket követő káosz. De a döntő indok a szegénység volt. Budapest ekkoriban a világfutball egyik centruma volt, az 1910-es évek végére Anglia és Skócia után Budapest, Prágában, illetve Montevidéóban és Buenos Airesben játszottak a világ legjobb labdarúgói. Kezdetben Németországba, Svájcba, Ausztriába távoztak, majd Csehországba és Olaszországba mentek legtöbben. Az 1920-as évek első felében százas nagyságrendben hagyták el az országot első és másodosztályú labdarúgók, jelentősen hozzájárulva ezáltal az osztrák, majd olasz futball felemelkedéséhez. 1926-ban például a Juventusban játszó magyar Hirzer lett az olasz gólkirály, az 1938-ban Magyarországot legyőző olasz válogatott minden tagjának volt a pályafutása során klubjában magyar edzője.

Volta sportegyesületek, amelyek az egyetemek mintájára Magyarországra költöztek?

– A kérdésben benne van a válasz is: lényegében az egyetemi sportegyesületek költöztek Magyarországra. A pozsonyi Erzsébet Tudományegyetemet Pécsre helyezték át, az intézménnyel a sportegyesület is Pécsre költözött. A PEAC (amit ekkor már Pécsi és nem Pozsonyi Egyetemi Atlétikai Clubnak hívtak) 1923-ban alakult meg. Ugyanez történt a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Clubbal is. 1921-ben alakult meg Szegeden az egyetemi klub, KEAC néven. Megtartották a rövidítést, csak az immár Kitarási Egyetemi Atlétikai Clubot takart. A klub csak a Kolozsvári EAC újjászülése után, 1940 végén vette fel a SZEAC nevet.

Milyen változást hozott a sport társadalmi megítélésében a határváltozás és az azt követő gazdasági, politikai nehézségek?

– A politikusok szemében ekkor nőtt meg a sport szerepe, nem véletlen, hogy már 1921-ben megalkották a testnevelési törvényt, amely kurrenzumnak számított Európában. A sportot egyrészt sokan

a katonai előképzés terepének tekintették, főképp amikor a békeszerződés 35 ezer főben maximalta a hadsereg létszámát. A testnevelési törvényben ennek ellensúlyozására hozták létre a leventemozgalmat, de ügyeltek az iskolai testnevelésre (létrehozták a Testnevelési Főiskolát), kötelezték a településeket és a nagyvállalatokat, hogy gondoskodjanak a lakosok, illetve az alkalmazottak sportolási lehetőségéről. Másrészt ekkor fedezték fel, hogy az élsport a nemzetek közötti szimbolikus vetélkedés kiváló terepe, vagyis a kultúrfőlény-konceptió részévé is tehető. A nemzeti stadiont ugyan a Horthy-rendszer negyedszázada alatt sem sikerült felépíteni, de jelentős sportlétesítmények épültek, például a margitszigeti sportuszoda, később a Nemzeti Sportcsarnok.

Mennyiben vetette vissza a magyar labdarúgás fejlődését, hogy elcsatoltak olyan nagynevű csapatokat, mint Nagyvárad?

– A labdarúgás nivójára a határmódosítás nem volt lényeges közvetlen hatással, hiszen a sportág centruma ekkor még egyértelműen Budapestben volt, a vidéki klubok az 1920-as évek közepére érték

el a jobb fővárosi csapatok nivóját. Ugyanakkor az 1920-as évek első felében sajátos mozgás indult meg a magyarországi és az erdélyi, illetve felvidéki klubok között. Amint azt említettem, sok labdarúgó kereste boldogulását külföldön, és többen választottak új egyesületet az elcsatolt területeken is. 1921–22 tájékorán több tucat magyarországi futballista igazolt Kassára, Pozsonyba, Nagyváradra, Kolozsvárra, akik kinti tartózkodását a fogadó egyesület mecénása fedezte.

Segítséget nyújtott az egyesületeknek a testnevelés állami ösztönzése, pl. a leventemozgalom?

– A leventemozgalmat az iskolát elhagyó fiúk számára szervezték, célja a katonai előkészítés volt. Az állam létesítmények építésével segítette a sportot, akár közvetve, például úgy, hogy állami vállalatok építettek sporttelepet, nem véletlen, hogy a vasutas klubok jó része ekkoriban épített stadiont.

Nemzetegyesítő diák bajnokság

A magyar labdarúgó-válogatott 1972-ben olimpiai ezüstérmet, míg a Ferencvárossal két alkalommal Ma-

gyar Kupát elhódító fehérvári labdarúgó, Kú Lajos immáron két évtizede segíti a külföldi kapcsolatok építését a sporton keresztül. A Kárpát-medencei Összmagyar Nemzeti Diák bajnokság életre hívójaként több ezer határon túli magyar fiatal számára tette lehetővé, hogy közelebbről megismerjék a magyar történelmet, illetve barátságot kössenek a Kárpát-medence minden tájáról érkező honfitársaikkal.

– Elmondhatjuk, hogy mi vagyunk az elsők, akik már visszacsatoltuk Erdélyt, Felvidéket, Délvidéket, Burgenlandot és minden olyan települést, amelyet 1920-ban elszakítottak. Egy csodálatos, és mindemellett igaz tündérmese a miénk, ami azután vette kezdetét, hogy Nyugat-Európából hazatértem. 1998-ban határoztam el, hogy egy álomcsapatot összeállítok, amellyel körbejárjuk a történelmi Magyarországot, és a kultúra és a sport segítségével közösségeket kovácsolunk. Olyanok csatlakoztak, mint a labdarúgó Novák Dezső, Varga Zoltán, Simon Tibor, Erdei Zsolt, Komáromi Tibor, színészek közül Eperjes Károly. Innen indultunk, majd miután feltérképeztük, hogy a környező országokban mely településeken kikre számíthatunk, 2003-ban indult útjára a Kárpát-medencei Összmagyar Nemzeti Diák bajnokság. Hatalmas siker volt már az első alkalom is, mikor két korcsoportban, általános iskolás és középiskolás kategóriában közel kétszáz labdarúgócsapat jelentkezett – csak Kárpátaljáról 16. Az évek előrehaladtával egyre több sport „csatlakozott”, ami viszont állandó, az a történelmi vetélkedő, hiszen fontosnak tartjuk, hogy egyaránt emlékezzünk, és emlékeztessünk. Hidat is képezünk ezáltal a magyar gyermekek és a többségi társadalom között, ugyanis a magyar mellett mindig élnekeljük a másik ország himnuszát is, a magyar mellett mindig van a másik ország nyelvén is szavaltat – tiszteletet mutatunk, ám cserébe kökéményen tiszteletet is várunk el. Trianonra a legjobb válasz, hogy ha minden magyar, éljen a Föld bármely pontján, megtesz minden tőle telhetőt a magyarság fennmaradásáért – mi is ezt tesszük, és szívből remélem, hogy ez soha véget nem érő történetté nővi ki magát.

A verseny-mellett a tömegsport is lassan állt lábra FOTÓ: FORTEPAN

2019-ben Székesfehérváron versenyeztek a diák bajnokság résztvevői

FOTÓ: SZERVEZŐK

A járvánnyal kapcsolatos folyamatosan frissülő, hiteles információk:

FEOL.hu